

מלון יקרון והיהושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הֵתָא חֻזְרָתָא

חֻזְרָתָא דְאִזְרֵייתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְרָשָׁה

שתי דרגות בעמל התורה

הנמשל מובן, שצריך האדם לשמור עצמו מאד מאד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חי עולמים ואין קץ לגדולתו, ולעמוד לפניו באימה ביראה ובהכנעה כראוי, אמנם אדם אשר מקדיש כל עתותיו רק לעסק התורה הקדושה הרי הוא עושה מלאכת ה' ויכול לנהוג מנהג חירות כבן חורין ממש, כידוע שהתורה לבושו של הקדוש ברוך הוא. אולם אם עוסק בענייני עולם הזה ומעשים גשמיים כמשא ומתן וכדומה, אף שהוא עושה לשם שמים, מוטל עליו ביותר לנהוג זהירות יתירה ולהיות שרוי במורא שלא יתכוון להנאת עצמו אלא שכל מעשיו יהיו לשם שמים באמת, כמו שכתוב (משלי ג ו) 'בכל דרכיך דעהו'.

עבודה קשה לעסוק בגשמיות על פי תורה ונצרך להתפלל על כך

והנה, לקיים את התורה הקדושה בשעה שעוסק במשא ומתן קשה מאד ונצרך לכך שמירה מעולה, שלא לדבר שקר, ושלא להונות את חבריו בראיה ובשמיעה ובכל העניינים, וזה עמל גדול. לכן, בשעה שהאדם רוצה ללכת לעסוק במשא ומתן, יעמוד אצל הפתח ויתן ידו על המזוזה ויאמר, רבוננו של עולם, אנא תשמור אותי מדבר שקר ומליצנות, מרכילות ומשנאת חנם, ומשאר דברים הרעים. וזה הפירוש במשנה (אבות פ"ב מ"ב) 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ', שתמיד בשעת העסק במשא ומתן יתנהג הכל על פי התורה.

ובזה פירש הרה"ק מסאסוב ע"ה את דברי התורת כהנים הנ"ל, כשהוא אומר 'ואת מצוותי תשמרו' הרי קיום המצוות אמור, גם לענין הלימוד כפשוטו, הא מה אני מקיים 'אם בחוקותי תלכו', שתהיו עמלים בתורה שאם תהיו עמלים במשא ומתן ואף עסקי עולם הזה יהיו אף הם בתורה דהיינו כדת וכהלכה על פי התורה ביושר ובצדק, עכדה"ק. ולפי דבריו אפשר להוסיף ולבאר דברי התורת כהנים שתהיו עמלים בתורה, עליכם לעמול הרבה כדי שיהיו מעשיכם לפי התורה.

את זה, שבמקום אחד (אבות פ"ו מ"ב) אמרו שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, ובמקום אחר (ראה סנהדרין צט:) אמרו הוי עמל בתורה, ומדוע נקרא עמל.

ותירץ במשל למה הדבר דומה, לשני בני אדם הבאים לפני מלך בשר ודם והם שונים זה מזה, כי אחד הבא לפני המלך לבקש ממנו איזה דבר צריך לשמור עצמו מאד שלא ישב רק יעמוד סמוך לפתח באימה ובהכנעה כדרך שעומדים לפני המלך, ואילו השני הבא לפני המלך לצורך המלך עצמו כגון חייט שבא לתפור בגד בשביל המלך, אזי הוא בן חורין ורשאי לשבת אצל שולחן המלך, שהרי אם יעמוד בהכנעה לא יוכל להוציא דבר מתוקן מתחת ידו.

אם בְּחֻקֵי תִלְכוּ וגו' (כו, ג).

במצות לימוד התורה הקדושה הצטוינו בתורה ציווי מיוחד, לא רק ללמוד אלא גם להיות עמלים בתורה, כמו שכתוב 'אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם', וברש"י מביא בשם תורת כהנים לפרש 'אם בחוקותי תלכו' שתהיו עמלים בתורה, 'ואת מצוותי תשמרו' שהעמל בתורה יהיה על מנת לשמור ולקיים את המצוות.

הקשה הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב ע"ה שהפירוש תמוה מאד, כי הלוא בכלל קיום מצוות נשמע שיהיו עמלים בתורה שהוא אחד ממצוות התורה. והוסיף להקשות עוד על שני מאמרי חז"ל אשר לכאורה נראים כסותרים זה

מִילְתָּא דְפִלְיָאָה

ברכות לרוב לעוסק בתורה ומצוות

אם בְּחֻקֵי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם. וְנִתְתִי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הַאֲרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פְּרִיּוֹ. וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֵת בְּצִיר וּבְצִיר יִשִּׁיג אֶת זֶרַע וְאֶכְלֶתֶם לַחֲמֶכֶם לְשֶׁבַע וְיִשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם (כו ג-ה). הנה התורה מונה את הברכות שיזכו להם ישראל בזכות עסק התורה והמצוות, וכך פירש בדרשות חתם סופר (ח"ב רפב. ד"ה ובהספידא) את הברכות האמורות בדרך דרוש: בחוקותי תלכו הכוונה שהליכתו בכל דרכיו מראשית צמיחתו בעודו צעיר לשנים יהיו בחוקות התורה, וכן ומצוותי תשמרו רמז ללימוד התורה כדאיתא בספרי (ראה פי' נח) 'ושמרתם' זו משנה, ועשיתם אותם בקיום מצוות התורה במעשה.

על ידי כן יזכה לברכה בגשמים בדיש בבציר בזרע ובאכילת הלחם לשובע. ברכת הגשמים רמז לשפע ברכה בגשמיות, שכן תיכף לתלמידי חכמים ברכה (ברכות מב.). ועל ידי לימודו יזכה שתהיה התורה סדורה וידועה לו כמו תבואה לאחר 'דיש', כי הבקי בתורה נקרא בלשון חז"ל (ברכות סד.) 'בעל החיטים', ו'בציר' רמז לחכמת השכל והפלפול שנמשלו לין הבא מהענבים, וכן יזכה להעמיד תלמידים הגונים וזהו 'זרע' המצמיח תלמידים כמוהו, ויהיה לימודו מכוון אל האמת כמו שכתוב 'ואכלתם לחמכם לשובע' מבלי טעות.

אכן כל זה בתנאי ש'וישבתי לבטח בארצכם', היינו שיהיה הקב"ה בטוח בו שלא יסור ליבו, כי אם עלול הוא לחטוא שמא יקחנו הקב"ה מן העולם קודם זמנו (ראה חגיגה ה.).

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שכר עמל התורה

עמלים בתורה לתוהו והבל כל יגיעתם כי אינו לצורך מצוה.

אכן היכולת ביד כל אדם לקבל שכר גם על עמלו וטרחו בדרך ארץ ועסקיו שהוא מוכרח לעבוד בכדי להחיות את נפשו ונפשות אנשי ביתו, בתנאי שעיקר כוונתו בעסק הזה הוא רק כדי שיהיה לו ממה להתפרנס, למען ימצא מרגוע לנפשו לעסוק אחר כך בתורה ולעבוד את ה' יתברך, וניתן להבחין בכוונות האדם בעסקיו לפי מעשיו בשעה שעדיין לא הגיע הזמן לצאת לשוק לעסוק בסחורה, שאז באשמורת הבוקר הוא קובע עתים לתורה, וממילא מוכח כי גם אחר כך כשמוכרח לצאת לפעלו ולעבודתו בעסקי עולם הזה, שאין כוונתו כי אם למען עסק התורה וקיום מצוותיה, אשר על כן מלבד השכר שהוא מקבל על העסק בתורה הקדושה הוא יקבל שכר גם על עמלו וטרחו לצורך פרנסתו, הגם שהוא עסק של רשות, מאחר שעיקר כוונתו למען ה' ותורתו, ונחשב לו כאילו לומד תורה הקדושה כל היום.

אף העמל בעסקכם יהיה לצורך לימוד התורה

בענין זה מצא **המאור ושמש** (פרשתנו) רמז בלשון הפסוק **אם בחוקותי תלכו** שנצטוינו על ענין העמילות בתורה בלשון הליכה, שלכאורה אינו מובן, איך שייך ענין הליכה אצל העסק בתורה הקדושה. אך לפי דברי האור החיים הקדוש יובן הכוונה, **אם בחוקותי תלכו**, אם גם ההליכה שאתם הולכים לעשות מלאכתכם להביא טרף לבייתכם, תהיה בשביל חוקותי, כדי שתוכלו לעסוק בתורה הקדושה בישוב הדעת בלי שום דוחק. וזה שפירש רש"י 'שתהיו עמלים בתורה', שגם העמל שאתם עמלים לצורך הפרנסה יהיה רק בשביל התורה, כדי שלא תהיו טרודים בדאגת הפרנסה ותוכלו לעסוק בתורה במנוחת הנפש. ועל זה הבטיחה התורה, כי בעשותכם זאת גם השם יתברך יעשה את שלו, להזמין פרנסתכם בלי טורח, וזהו שאמר אחר כך **ונתתי גשמיכם בעתם, ונתנה הארץ יבולה וגו'**, שיצוה השם יתברך אתכם את הברכה ויברך את מעשי ידיכם, שלא תצטרכו לבלות הרבה זמן ותוכלו לעסוק בתורה מתוך הרחבה.

בכלל אפשר שאדם אשר יגע בעסק או במלאכת חבירו ולא יבוא על שכרו.

ביאור 'אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר'

אלא ביאר החפץ חיים, בנוהג שבעולם מי ששכר לו פועל לתפור לו בגד או מנעלים, והפועל יעמול בזיעת אפו כל היום וכל הלילה ולא יגמור לתפור את הבגד או המנעלים, כלום יקבל שכרו, הלא לשוטה יחשב אם יבקש, כי הלוא עיניו של הבעל הבית נשואות אל הבגד, ואם לא השלים מלאכתו, אף אם יעמול שבוע שלם לא ישלם לו, כי לא עבדו העמל הוא מקבל שכר אלא על המעשה, ועמל בלי מעשה אין בו תועלת.

אולם, לא כן הדבר בלימוד התורה הקדושה, נצטוינו לעמול ולהתייגע בתורה כמו שפירשו חז"ל בפסוק 'אם בחקותי תלכו', ואף אם לא יבין את העניין לאשורו כמו שאמרו חז"ל (גיטין מג.) אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן תחילה, מכל מקום הוא מקבל שכר על העמל ואפילו אם המלאכה לא נעשתה בשלימות, כי העמל בלימוד התורה אינו רק אמצעי בלבד להצלחה בלימוד ולהבנת עמקי סודות התורה אלא הוא תכלית ויעוד בפני עצמו. וזהו פשרם של הדברים, 'אנו עמלים ומקבלים שכר' אפילו על העמל לבד, 'והם עמלים ואינם מקבלים שכר' על העמל כי אם על המלאכה.

עמל בפרנסה לצורך התורה - כלימוד ייחשב

ביסוד הדברים כבר עמד **האור החיים הקדוש** בחיבורו **חפץ ה'** (ברכות שם) וביאר, שכוונת רבי נחוניא שכאשר קובע אדם עת לתורתו ומכורח פרנסתו יוצא להביא לחמו בעמל ויזע, נמצא כי כל עמלו הוא בכדי שיוכל ללמוד כי הרי 'אם אין קמח אין תורה' (אבות פ"ג מ"ז), אם כן כל עמלו וטרחתו בעולם הזה הם מכשירי מצוה לעת הזאת שלומד בו ומכשירי מצוה הרי הם כמצוה עצמה. ולכן מודה ומשבח לקב"ה שזיכהו להיות מיושבי בית המדרש בקביעת עתים לתורה, כי אז הגם שעמל הוא, מקבל על כך שכר כאילו למד באותה שעה. אך יושבי הקרנות שאינם

אמר רבי יהודה, אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה בחכמתו (קהלת ז א) 'טוב שם משמן טוב, ויום המוות מיום הוולדו'. למד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה, ודע מתן שכרם של צדיקים לעתיד לבוא.

יש להקשות, מה הוא שאמר 'עמלו בתורה', הרי ליה למימר 'שעמל בתורה'. עוד קשה, מהו שאמר 'ועושה נחת רוח ליוצרו' הרי כפי הנראה מדובר על שכרו שלאחר פטירתו ואם כן 'ועשה נחת רוח' היה לו לומר ולא לשון הווה. ועוד, למאי נפקא מינה שהינו 'גדל בשם טוב', הרי העיקר והתכלית שבסופו של דבר יהיה נפטר מן העולם בשם טוב. וגם, מה בא לומר 'למד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה', הלא הוא דבר ברור שכאשר ילמד תורה הרבה יקבל שכר הרבה. וכן מה בא ללמד באמרו לאחר מכן 'ודע מתן שכרם של צדיקים לעתיד לבוא'.

אם יעמול בתורה שקדמה לשמש יקבל שכר על עצם העמל

אפשר להבין הדברים בהקדם מאמר חז"ל (שבת ל:): על הפסוק (קהלת א ג) 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש' ודרשו 'תחת השמש הוא דאין לו, קודם שמש יש לו', וכפי שפירש רש"י: אם יעמול בתורה שקדמה לשמש, יש יתרון. כלומר, בכל עמל שיעמול בעולם הזה בדברים הגשמיים אין לו יתרון ושכר על עצם העמל, ורק אם יניב עמלו תוצאה יקבל שכר על התוצאה. וכך דרש **החפץ חיים ע"ה** (על התורה בפרשתנו) בענין עמלה של תורה, שלמד מדברי חז"ל בפסוק 'אם בחקותי תלכו' שתהיו עמלים בתורה, שעיקר ההליכה בחקות התורה הוא העמל, ועליו נצטוינו. ופירש בזה תפילת רבי נחוניא בן הקנה (ברכות כח:): שאנו מודים ומשבחים לקדוש ברוך הוא בסוף הלימוד ובסיום מסכת, ש'אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר', אשר לכאורה הדברים צריכים ביאור, וכי מצאנו חייט תופר בגד או סנדלר תופר מנעלים ואינם מקבלים שכרם, והאם

עיקר התכלית עמל ויגיעה בתורה

ד"ה בפסוק אם) שאם עוסק בתורה בשמחה גם היגיעה נחשב לו לתענוג, ומכל מקום גם מי שאינו זוכה למדרגה זו, והתורה חשובה אצלו כעמל ויגיעה, גם הוא זוכה לכל הברכות האמורות בפרשה, כפי שפירש רש"י 'אם בחקותי תלכו' שתהיו עמלים בתורה, לשון עמל וכבודות, ועל זה אמרה תורה 'ונתתי גשמיכם בעתם' וגו'.

נמצא כי עצם העמל ללימוד ייחשב, כי העמלים בתורה הקדושה זוכים ומקבלים שכר על עמלם גם אם לא השיגו כל כך, כמו שכתוב בגמרא (ברכות כח:): 'אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר', ופירש בשו"ת **כתב סופר** (או"ח יז ד"ה ולהיות) שבודאי גם העמלים בענייני העולם הזה מקבלים שכר על עמלם, אבל שכרם הוא על מה שהרויחו במסחרם ולא על עמלם, ואם היו יכולים להשתכר בלי עמל היו מרוצים בכך ביותר. אמנם העמלים בתורה, אדרבה עיקר שכרם הוא לפי יגיעתם ועמלם, וכמו שאמרו (אבות פ"ה מכ"ג) לפום צערא אגרא, ועיקר השכר הוא בעבור היגיעה ולא בעבור הריווח.

כי בעודם יגיעים בתורה הגינה עליהם זכות עסק התורה מפני הפורענות, ואפילו שהיו נכשלים בג' עבירות חמורות כמבואר בגמרא (יומא ט:), בכל זאת לא נאבדו מן הארץ עד שהתירשלו מיגיעת התורה, כמו שדרשו (ב"מ פה:): על הפסוק (ירמיה ט יא) 'על מה אבדה הארץ' על שלא בירכו בתורה תחילה, כמו שממשיך הפסוק (שם פסוק יב) 'ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו' ולא הלכו בה', כי יגיעת התורה היא הנקראת בלשון הליכה, כמו שדרשו חז"ל 'אם בחקותי תלכו' להיות עמלים בתורה, ועל זה אמרו 'שלא ברכו בתורה תחילה' שלא התקיים בהם לשון הברכה 'לעסוק בדברי תורה' בדרך יגיעה וטורח.

היגיעה בעבודת ה' חשובה כמנוחה

לימוד התורה ועבודת ה' יש והם באים לו לאדם בקושי, מכל מקום אם עושים את העבודה באהבה ובחשק אין זה עמל ויגיעה אלא עונג ושמחה. כך רואים בבית המקדש שהיו הכהנים והלוים עובדים עבודתם, ועם זאת היה נקרא מקום המקדש 'מנוחה ונחלה', כיון שמצאו בו מנוחה בעבודתם. וכן פירש **בדברי חיים**

אם בְּחֻקֵי תִלְכוּ וְגו' (כו ג). כתב רש"י: שתהיו עמלים בתורה.

עיקר מעלת לימוד התורה הוא מתוך עמל ויגיעה, ולא שיהיה הלימוד רק בדרך תענוג, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סג:): שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וזה אמרו 'שתהיו עמלים בתורה' שיהיה הלימוד בדרך עמל ויגיעה לפלפל ולישא וליתן בעומקה של הלכה, כי הלימוד בלי יגיעה אינו מתקיים באדם. בזה פירש **הט"ז** (או"ח סי' מז סק"א) הטעם שתקנו בנוסח ברכת התורה 'לעסוק בדברי תורה', שיהיה לימוד התורה בעסק וביגיעה [כמו שכתב הב"ח (או"ח סי' מז אות ג): שיעקר ההבטחה שהבטיחנו הוא יתברך לא היתה אלא על עסק התורה הוא העמל והטורח, כמו שכתוב 'אם בחקותי תלכו' שתהיו עמלים בתורה שבעל פה, על מנת לשמור ולקיים, 'ונתתי גשמיכם בעתם' וגומר (פסוק ד), לכך תקנו לברך 'לעסוק בדברי תורה'], וזכות יגיעת התורה בכוחה להגן על ישראל מן הפורענות, וכיון שחדלו מלטרוח בעסק התורה התגלגל הדבר שנאבדו ישראל מארצם.

השפעות גשמיות ורוחניות בעתם

הברכה להשפעות קדושה בעתם ובזמנם

עוד אמרו לבאר במהותה של הברכה 'ונתתי גשמיכם בעתם', שיש להבין בה מה ענין ברכה זו לעסק התורה, וכי זהו רצונו של הלומד תורה שיהיו הגשמים מצויים לו בזמנם, מסתמא עיקר רצונו להתברך בעניינים הנוגעים אל הנשמה הרוחנית. אמנם ברכה זו רומזת גם לענייני עבודת ה', כי לפעמים בעת התפילה והלימוד אין דעתו מיושבת עליו כל כך, והתורה והתפילה אינם עולים יפה, ודוקא בקומו מעם הספר מתעוררים בקרבו כיסופין ותשוקה לעבודת ה', ונפשו עגומה עליו על שלא זכה למוחין דגדלות בשעה הראויה להם כשעסק בעבודת ה'. על זה באה הברכה שיהיו הגשמים ניתנים בעיתם, רמז לכך שהארת המוחין והרחבת הדעת תבוא לאדם בזמן הראוי והרצוי לכך כשהוא קובע עצמו לעבודת ה', ולא תהיה ההתעוררות הולכת לריק אלא הכל יהיה בעתו ובזמנו ויזכה לעשות חיל בהארת המוחין בעתם ובזמנם.

להאיר הדרך באמרה **אם בחוקותי תלכו**, אם תלכו בכל דרכיכם מתוך דביקות במחשבתו בה' יתברך עד שתבואו למדרגה זו שיתבטלו מכם כל תאוות הגשמיות, אל לכם לחשוש שלא תוכלו לעבוד את ה' בגשמיות, כי זאת הברכה מאתי תצא **ונתתי גשמיכם בעתם** יתן לכם ה' יתברך גשמיות מחודשת לעת הרצויה והנדרשת לעבודת ה' בענייני גשמיות, ולא עוד אלא שזוכה להעלות את הגשמיות לקדושה.

אך כל זה יתן מבית המלך לעתו ולשעתו כדי שלא ימנע מהצדיק לחזור אחר כך למדרגתו כבתחילה, ולכן תיכף אחר כך חוזר הצדיק למדרגתו הראשונה ושוב מתבטלים ממנו כל חמדות ותאוות העולם הגשמי, כפי שזכה להשיג על ידי עבודתו בקודש.

וְנָתַתִּי גְשָׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וְגו' (כוד). מעבודת האדם שיקשר עצמו במחשבותיו הטהורים תמיד בעבודת השם יתברך תמיד, בבחינת 'שוייתי ה' לנגדי תמיד' (תהלים טז ח), עד שיגיע לדביקות עליונה שתתבטל חמדה גשמית מגופו כל עיקר ולא תהיה לו שום תאוה לתענוגי העולם הזה.

[ראה בתולדות יעקב יוסף (בראשית): ושמעתי בשם קדמון אחד שזהו שאמרו חז"ל (יבמות סד). שאבותינו היו עקרים, מצד דבקתם בו יתברך ובתורתו לא נמצא במ תאות וכו'. ובדגל מחנה אפרים כתב (וירא ד"ה הנה): ששמעתי אומרים בשם המנוח הרב המגיד ר' דוב בער ז"ל, שאפשר שהיו דבקים תמיד שני הצדיקים אברהם ושרה ברוחניות תאוות העליונים וכו', ולכן לא היו יכולים להוליד בגשמיות, רק נשמות גרים ברוחניות].

אם אמנם ילך בדרך זו, הלא כמעט אינו מן הנמנע שיוכל לעסוק בצרכי הגוף הנדרשים לקיום מצוות התורה. לפיכך באה התורה בנועם אמרי עליון

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להצטט ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל. נעיצוב ועימוד: שוקי קנר

